

Europautvalget

INFORMASJONSPAKKE FRA FAGGRUPPE PÅ EØS/EU

15. SEPT. 2023

Det vises til innkalling til møte i Europautvalget, sendt 8. september. Møtet finner sted 15. september. Fra regjeringen stiller utenriksminister Anniken Huitfeldt. Stortingets faggruppe for EU/EØS-informasjon (utredningsseksjonen, stortingsbiblioteket og internasjonal avdeling) har utarbeidet nedenfor bakgrunnsinformasjon knyttet til saker på dagsorden og andre relevante saker.

Utenriksministeren vil redegjøre for:

- Grønn omstilling og samarbeid med EU
- Revidert asyl- og migrasjonsregelverk i EU
- Overføring av personopplysninger til USA
- Saker for Eftas overvåkingsorgan (Esa) og Efta-domstolen...
 - ...om innleie av arbeidskraft
 - ...om tilgang til sykehusbehandling i andre EØS-stater

Andre relevante saker:

- Årstalen til kommisjonspresidenten
- Andre saker for Efta-domstolen

Rettsakter:

- Aktuelle rettsakter for møtet i EØS-komiteen 22. september

Utenriksministeren vil redegjøre for:

Grønn omstilling og samarbeid med EU

Europakommisjonen la frem sin grønne industriplan ([Green Deal Industrial Plan](#)) den 1. februar i år. Industriplanen er omtalt i informasjonspakkene til møtene i Europautvalget [13. mars](#), [21. april](#) og [6. juni](#) 2023. Formålet med planen er å bidra til utviklingen av netto null-industri og en rask omstilling til klimanøytralitet i EU. Planen bygger på fire pilarer:

- forutsigbart og forenklet juridisk rammeverk for å etablere netto null-industri
- raskere tilgang til finansiering
- utvikle arbeidstakernes ferdigheter
- utvikle globalt samarbeid og motstandsdyktige forsyningskjeder for kritiske råvarer

I mars i år kom Kommisjonen med tre konkrete lovforslag for å følge opp den grønne industriplanen:

- ny forordning om [revisjon av EUs elektrisitetsmarkedsdesign](#)
- ny forordning om [netto null-industri](#)
- ny forordning om [kritiske råmaterialer](#)

Kommisjonen har merket alle tre rettsaktene som EØS-relevante. Regjeringen har foreløpig ikke publisert EØS-notat om forslagene. Vi kommenterer alle tre kort nedenfor, inkludert status i behandlingen i EU og norske synspunkter.

I tillegg til de tre rettsaktene presenterte Kommisjonen i mars også midlertidige regler for statsstøtte ut 2025 for å støtte opp om den grønne industriutviklingen, herunder støtteordninger for å fremskynde utbyggingen av fornybar energi, grønt hydrogen og energilagring, samt ordninger knyttet til dekarbonisering av industrielle produksjonsprosesser. Se informasjonspakken fra [21. april](#) for mer informasjon.

Revisjon av EUs elektrisitetsmarkedsdesign

Revisjonen av elektrisitetsmarkedsdesignet skal bidra til å øke fornybar kraftproduksjon, fase ut gass, fremme langsiktige kraftavtaler fra ikke-fossil produksjon, fremme prisfleksibelt forbruk og elektrisitetslagring og gjøre EUs industri renere og mer konkurransedyktig. Revisjonen skal bidra til å avkople elektrisitetsprisen fra prisen på fossil energi. Forslaget til revisjon av elektrisitetsmarkedet er omtalt i [Stortingets EU/EØS-nytt 25. mai 2023](#).

Behandlingen i Rådet

[Energiministrene i Rådet](#) forhandlet om forslaget til revisjon i juni, men ble ikke enige. Frankrike krever at differansekontrakter som støtteordning også skal kunne brukes for eksisterende kjernekraftverk, men møtte sterk motstand fra særlig Tyskland, Østerrike og Luxembourg. Rådet er enige om at [revisjonen må vedtas før utgangen av året](#), og skal gjenoppta sine forhandlinger i oktober.

Behandlingen i Europaparlamentet

Et flertall i Europaparlamentets komite for industri, forskning og energi (ITRE) vedtok sin posisjon (*committee report*) 27. juli. [Denne ble vedtatt i plenum 12. september](#), som betyr at Europaparlamentet skal være klar til å gå inn i trilogforhandlinger med Rådet og Kommisjonen når medlemslandene har landet sin posisjon.

ITRE ber i sin rapport om [ytterlige tiltak for å verne forbrukerne](#) mot volatile strømpriser og forby kraftleverandører å kutte elektrisitetsforsyningene til sårbare forbrukere og styrke kraftsystemets evne til å tilpasse seg endringer i produksjon og forbruk uten å være avhengig av fossil energi. Flertallet i komiteen mente Kommisjonen bør vurdere å skjerpe kravet om 70 prosent tilgjengelig kapasitet for handel over mellomlandsforbindelsene og en omfattende modernisering av kraftnettet i EU for å bidra til at kraftmarkedet er tilpasset et kraftsystem basert på fornybar kraft: «*Any reform of the EU electricity market should contribute to a more integrated European electricity network. Therefore, the Union and Member States should strengthen their cooperation to remove barriers, facilitate financing and accelerate all procedures to ensure that the minimum 15 % electricity interconnection target for 2030 is met.*»

Norske synspunkter

Regjeringen deler i en høringsuttalelse Europakommisjonens bekymring for de høye energiprisene og støtter evalueringen av elektrisitetsmarkedsdesignet. Dagens kraftmarked har blitt utviklet over mange år. Regjeringen mener derfor at [endringer bør vurderes med varsomhet](#). Regjeringen er enig i at differansekontrakter kan være hensiktsmessige for å fremme investeringer i enkelte typer kraftproduksjon, men vil ikke være egnet for vannmagasinkraftverk. Forordningen må derfor være tilstrekkelig fleksibel. Det gjelder også for reguleringen av markedet for forwardkontrakter. Regjeringen støtter målet om å tilrettelegge for energideling, men mener at forslaget er for uklart. Brukerne av kraftnettet må betale for sin bruk av nettet, fastslår regjeringen i sin høringsuttalelse. Norge ønsker å delta aktivt i det pågående arbeidet med å videreutvikle elektrisitetsmarkedet, fastslår regjeringen.

Forordning om netto null-industri

[Forordningen om netto null-industri](#) fra mars i år skal bidra til styrke EUs utvikling av netto null-industri og et mer sikkert og bærekraftig energisystem. Det skal bli enklere og mer attraktivt å etablere netto null-industri i EU. Kommisjonen forslår et strategisk mål om at EUs kapasitet til å produsere de strategiske netto null-teknologiene innen 2030 skal dekke 40 prosent av EUs årlige behov.

I [vedlegget](#) til lovforslaget lister Kommisjonen opp åtte strategiske sektorene som skal få et enklere regelverk og raskere godkjennelsesprosesser:

1. Solcelle- og solvarmeenergi
2. Fornybar energi på land og til havs
3. Batterier og lagring
4. Varmepumper og geotermisk energi
5. Elektrolyserør og brenselsceller
6. Bærekraftig biodrivstoff
7. Fangst og lagring av CO₂
8. Strømnetsteknologier

Andre nettonullteknologier inkluderes også, som små modul-reaktorer for kjernekraft og det Kommisjonen beskriver som «*advanced technologies to produce energy from nuclear processes with minimal waste from the fuel cycle*».

Behandlingen i Rådet

Forslaget til netto null-industri ble diskutert på et møte i mai. Rådet har ikke kommet til enighet om forslaget til forordning. Uenigheten handler bl.a. om kjernekraft. Frankrike mener all kjernekraft må behandles på lik linje med annen netto null-teknologi som solceller, batterier og

varmepumper. Det [spanske presidentskapet vil legge fram to lister](#) for netto null-teknologier og strategiske netto null-teknologier, ifølge Politico.

Behandlingen i Europaparlamentet

Europaparlamentets komité for industri, forskning og energi (ITRE) har saksansvar for forslaget til netto null-industri, men også flere andre komiteer skal uttale seg om forordningen.

Saksordfører Ehler i ITRE har bl.a. foreslått å:

- utvide definisjonen av «*net-zero technologies*» til å omfatte alle teknologier som bidrar til vesentlig kutt i utslipp av drivhusgasser, i tråd med artikkel 10(1) i [taksonomiforordningen \(EU\) 2020/852](#)
- etablere «*net-zero industry valleys*» for å fremme industriell symbiose
- kreve at medlemsstatene øremerker minst 25 prosent av inntektene fra salget av ETS-kvoter til å nå målene i forordningen om netto null-industri

ITRE vedtok på et møte i juli å [inkludere alle typer kjernekraft](#) som netto null-teknologi, ifølge Euractiv. ITRE skal avgi sin endelige posisjon i løpet av oktober 2023. Europaparlamentet i plenum skal behandle denne i løpet av november, ifølge Parlamentets [Legislative Train Schedule](#).

Saksordfører Ehler støtter Kommisjonens forslag om å opprette en *Strategic Technologies for Europe Platform* (STEP) som skal bidra til å koordinere og styrke omstillingen til netto null-industri. Ehler og hans kollega José Manuel Fernandes (EPP, Portugal) foreslår [å øke bevilgningen til STEP](#).

Norske synspunkter

Den norske regjeringen ga sine høringsuttalelser til forordningene om netto null-industri og kritiske råmaterialer til Kommisjonen den 14. juli.

Den norske regjeringen støtter [ambisjonen om å bedre rammevilkårene for å investere i netto null-teknologier](#) som del av den grønne omstillingen og mer effektiv saksbehandling i høringsuttalelsen til Europakommisjonen. Regjeringen understreker samtidig at hensyn til miljø, lokale interesser og urinnbyggere må ivaretas. Regjeringen mener de foreslåtte bindende tidsfristene for saksbehandling virker urealistiske, og kan ikke støtte den foreslåtte mekanismen om stilltiende (*tacit*) godkjenning av søknader ved overskridelser av tidsfrister. Regjeringen peker på at karbonfangst, -transport og -lagring (CCS) må utvikles på europeisk skala, og at den norske staten har investert betydelige midler i Langskipprosjektet, som er ventet å bli satt i drift i siste halvdel av 2024. Regjeringen understreker at den ikke har vurdert rettsaktens EØS-relevans og eventuelt nødvendige tilpasninger. Regjeringen mener Kommisjonens forslag om en Net-Zero Europe Platform kan være nyttig, men at forslaget er lite konkret.

Forordning om kritiske råmaterialer

Forordningen om kritiske råmaterialer fra mars i år skal [etablere et rammeverk for å sikre EU en diversifisert og bærekraftig forsyning av kritiske og strategiske råmaterialer](#). Den grønne omstillingen vil [øke EUs behov for kritiske råmaterialer eksponentielt](#). Kommisjonen definerte 34 kritiske råmaterialer (CRM), hvorav 16 ble vurdert som strategiske råmaterialer (SRM), og forslø flere spesifikke mål:

- Utvinne minst 10 prosent av EUs årlige forbruk av SRM
- Foredle minst 40 prosent av EUs årlige forbruk av SRM
- Resirkulere minst 15 prosent av EUs årlige forbruk av SRM

- Begrense importen fra enkeltland for hvert enkelt SRM til maksimalt 65 prosent av årlig forbruk

Kommisjonen foreslo også tydeligere bærekraftkriterier.

Behandlingen i Rådet

[Rådet vedtok sine posisjoner](#) under det svenske ordførerskapet den 30 juni. Rådet vil også øke ambisjonene om resirkulering og prosesserte råmaterialer og bærekraftkriterier. Rådet understrekte at nye regler må ta hensyn til medlemslandenes ulike utgangspunkt. Den svenske energi- og næringsministeren oppsummerte at: “*With the Raw Materials Act, we want to recover our autonomy in a truly European way: extracting our minerals sustainably; recycling as much as we can and working in partnership with like-minded third countries to promote their development and sustainability, while ensuring our supply chains.*”

Rådet vedtok flere endringer i forslaget til forordning bl.a. å øke antall strategiske råmaterialer til 17 (inkludert aluminium), samt øke ambisjonene om foredling fra 40 til minst 50 prosent og for resirkulering fra 15 til minst 20 prosent. Rådet ønsker også en mer jevnlig oppdatering av listen av kritiske og strategiske råmaterialer, hvert tredje istedenfor hvert fjerde år.

Behandlingen i Europaparlamentet

ITRE ble tildelt saksansvar for forordningen i Europaparlamentet, men flere komiteer (bl.a. ENVI) har uttalt seg om forordningen. Nicola Beer (Renew. Tyskland) er saksordfører i ITRE. Hun leverte forslag til en posisjon 15. mai som ble vedtatt i komiteen med stort flertall den 7. september. Europaparlamentet skal etter planen [debattere posisjonen](#) i plenums møtet 13. september og votere 14. september.

[ITRE støtter målet](#) om å sikre EUs tilgang på og selvforsyning av kritiske råmaterialer, men med økt fokus på sosiale og miljømessige hensyn. Komiteen mener det er viktig å etablere strategiske partnerskap med tredjeland for å få mer bærekraftige og trygge forsyningskjeder. Partnerskapene skal være til fordel for begge parter, med hensyn på bl.a. kunnskapsoverføring, arbeidsmiljø og miljøkrav til gruvedrift og produksjonsprosesser. EU er bl.a. [i dialog med Chile](#) om et slikt strategisk partnerskap. Komiteen ønsker også sterkere fokus på FoU om alternative materialer og produksjonsprosesser som kan erstatte strategisk viktige råmaterialer. ITRE støttet forslag fra Rådet om å øke EUs kapasitet til å dekke årlig behov for strategiske råmaterialer (SRM) fra 40 til 50 prosent, men la til at opptil 20 prosent kan dekkes gjennom strategisk partnerska med andre land.

Norske synspunkter

Den norske regjeringen [støtter målet om å sikre tilgangen på kritiske råmaterialer](#) for å styrke Europas grønne og digitale omstilling. Regjeringen viser i sitt høringsinnspill til at Norge er en viktig leverandør av kritiske råmaterialer. Regjeringen mener at aluminium og grafitt bør defineres som strategisk råmaterialer. Med lik argumentasjon som for forordningen om netto null-industri er regjeringen for effektiv saksbehandling, men skeptisk til bindende tidsfrister og imot bruken stilltiende godkjenning ved overskridelser av saksbehandlingstid. Regjeringen støtter skjerpede krav til sirkularitet (kretsløpsøkonomi) og miljøavtrykk og økt bruk av miljøkrav i offentlige anskaffelser. Regjeringen understreker i høringsuttalelsen at den ikke har vurdert EØS-relevansen eller nødvendige tilpasninger til denne rettsakten.

[Den 21. juni la regjeringen frem sin egen mineralstrategi](#). Noen viktige punkter i denne er blant annet at regjeringen ønsker å:

- Fullføre den geofysiske kartleggingen av Norge

- Innføre «fast track» for å redusere behandlingstiden og legge til rette for raskere tillatelsesprosesser for mineralprosjekter
- Innføre «One stop Shop» for å koordinere søknader og saksbehandling for kritiske og strategiske metall- og mineralprosjekter
- Stille strengere krav til klima og miljø, blant annet gjennom å prioritere prosjekter med høy miljøbevissthet
- Vurdere statlig mineralselskap eller fond

Grønn allianse mellom EU og Norge; når kommer industripartnerskapet?

Visepresident i Europakommisjonen Maroš Šefčovič og Næringsminister Jan Christian Vestre ga en [felles uttalelse om økt politisk og industrielt samarbeid](#) i juni 2022. Et viktig mål var å inngå et industrielt partnerskap om batterier og råmaterialer. Dette ble lenge utsatt fordi Norge og EU ikke ble enige om en grønn allianse. Uten en slik allianse var det ikke mulig å signere avtalen om batterier og råmaterialer, ifølge Næringsminister Vestre.

Men den 24. april i år inngikk Norge og EU en avtale om en [grønn allianse](#), etter at formuleringer om olje- og gassutvinning i arktiske strøk skal ha blitt fjernet fra erklæringen, ifølge [Energi og Klima](#). Utenriksminister Huitfeldt uttalte i forbindelse med inngåelse av alliansen at «*En slik allianse vil være et rammedokument som åpner for helt konkret samarbeid innenfor viktige temaer som f.eks. batteri og grønn industri*». Ifølge statssekretær Odd Steinar Åfar Viseth i Nærings- og fiskeridepartementet, tok regjeringen sikte på å [slutføre forhandlinger om et industripartnerskap om råmaterialer og batterier](#) med EU før sommeren, men så vidt oss bekjent er partnerskapet ennå ikke slutført.

En delegasjon fra UD, Olje- og energidepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Klima- og miljødepartementet skulle den 21. juni møte motpartene i Europakommisjonen i et første møte om å [fylle den grønne alliansen med konkret innhold](#).

I januar i 2023 ble [Norge og Tyskland enige om to felles erklæringer om å inngå et felles partnerskap](#) om klima, hydrogen, fornybar energi, CCS, råmaterialer, prosesserte materialer og batterier, maritim industri og grønn shipping, og mikroelektronikk. Partene har intensjon om å holde en løpende dialog og bidra til velfungerende og robuste forsyningskjeder innenfor rammene av partnerskapet.

IRA, EU og Norge

Sammen med de midlertidige statsstøttereglene for å fremme den grønne industriutviklingen i EU/EØS, har EUs nye rettsakter for nullutslippsindustrier og råmaterialer vært en viktig respons også på USA nye subsidiepakke IRA.

IRA er utformet for å utvikle amerikansk industri og skape amerikanske jobber. Klimaeffekten av IRA vil mest sannsynlig være betydelig. Derfor oppfattes ordningen også som delvis positiv i Europa, hvor man lenge har etterspurt en tydeligere klimapolitikk fra USA. Samtidig er man bekymret for hva pakken, og særlig kravene om lokalt innhold vil bety for europeisk markedsadgang til USA og for grønne investeringer i Europa.

De midlertidige lettelsene i statsstøtteregelverket og den nye industripolitikken til EU anses derfor som viktig for å sikre EUs globale konkurransevne i den grønne omstillingen. [Europakommisjonen la 20. juni frem en ny strategi for økonomisk sikkerhet som også reflekterer dette](#). Her balanseres behovet for åpne markeder og aktiv industripolitikk med defensive handelsinstrumenter for å beskytte det indre marked. Uten å nevne Kina spesielt, dreier den nyte strategien seg primært om å gjøre seg mindre avhengig av enkelte land og markeder, ikke minst mht. råmaterialer/mineraler og spesifikke verdikjeder. I [sin årstale til Europaparlamentet 13.](#)

[september varslet kommisjonspresident Ursula von der Leyen også en rapport om hvordan EUs langsiktige konkurransevne skal sikres.](#)

I tillegg forhandler EU med USA om en avtale på råmaterialer for å sikre at også innsatsvarer fra EU kan omfattes av fordelene i det nye IRA-regelverket. For Norge vil det være avgjørende å enten bli med på en avtale mellom EU og USA på råmaterialer/IRA, eller å oppnå en egen avtale med USA slik Japan har fått og som Storbritannia nå forhandler. Dette har vært tema i Stortingets europautvalg flere ganger.

I et [svar på skriftlig spørsmål fra Venstres Ane Breivik i mars i år](#) skriver næringsminister Vestre at «Vi følger opp IRA og Green Deal Industrial Plan langs flere linjer. Dels følger vi opp gjennom dialog med både USA og EU, og dels ser vi på våre egne virkemidler i møtet med IRA og utviklingen i EU.» Han skriver videre at regjeringen i dialogen med USA er opptatt av at norsk næringsliv skal få delta i verdikjeder som kvalifiserer til amerikanske subsidier, på lik linje med næringslivet hos partnere som EU, Japan og Storbritannia.

Næringsministeren skriver også at regjeringen jobber aktivt for å påvirke EUs respons til IRA, blant annet igjennom EØS-avtalen og gjennom arbeidet med det nye industripartnerskapet som ennå ikke er konkludert. Regjeringen har ved flere anledninger også understreket at den er i tett kontakt med EU om at Norge bør omfattes av eventuelle unntak eller andre løsninger som EU skulle oppnå i sin avtale med USA.

Nytt regelverk om grønn godstransport

[Europakommisjonen foreslo 11. juli dette året en rekke tiltak for å gjøre godstransport mer effektivt og bærekraftig.](#) Forslagene skal 1) bedre forvaltning av jernbaneinfrastrukturen, 2) gi incitament til lavutslippskjøretøy og 3) bedre opplysninger om klimagassutslipp fra godstransport. [Les mer i siste samferdselsnytt fra EU-delegasjonen.](#)

Forslagene inkluderer to forordningsforslag og et direktivforslag. (1) [Forordningsforslaget](#), som blant annet vil optimalisere jernbanekapasiteten og forbedre grensekryssende koordinering, er markert EØS-relevant. Nærmere informasjon om forslaget finnes i [Q and A](#) fra Kommisjonen. (2) [Direktivforslaget reviderer blant annet reglene for vekt og dimensjoner for å tillate ekstra vekt for kjøretøy som bruker nullutslippsteknologi](#), da denne teknologien har tendens til å øke kjøretøyets vekt. Forslaget skal bidra til å nå målet om å redusere transportutslipp med 90% innen 2050, som fastsatt i EUs grønne giv.

Kommisjonen foreslår også [en felles metodisk tilnærming](#) for bedrifter for å beregne deres klimagassutslipp dersom de velger å publisere informasjonen, eller hvis de blir bedt om å dele den av kontraktsmessige årsaker. Forordningsforslaget, [rammeverk for beregning og rapportering av transportrelaterte klimautslipp](#), er også merket EØS-relevant. Mer informasjon om rammeverket (CountEmissionsEU) finnes [her](#).

Revidert asyl- og migrasjonsregelverk i EU

Tall fra [FNs høykommissær for flyktninger](#) viser at det så langt i 2023 har kommet 159 324 migranter over Middelhavet (per. 3. september), hovedsakelig til Italia, Hellas, Spania og Kypros. Dette tilsvarer nærmest eksakt tallet for *hele* 2022. Det er derfor ventet en betraktelig økning i antall migranter totalt dette året sammenlignet med i fjor. Her er oversikten år-for-år tilbake til starten på flyktningkrisen i 2015, fra UNHCR:

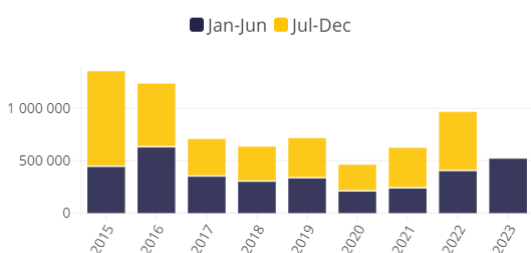
Previous years	Arrivals *	Dead and missing
2022	159,410	2,439
2021	123,318	3,231
2020	95,774	1,881
2019	123,663	1,510
2018	141,472	2,277
2017	185,139	3,139
2016	373,652	5,096
2015	1,032,408	3,771

* Include sea arrivals to Italy, Cyprus, and Malta, and both sea and land arrivals to Greece and Spain (including the Canary Islands). Data are as of 31 December 2021 for all countries.

Det var om lag [966 000 personer som søkte asyl i EU, Norge og Sveits i 2022](#). Dette var en økning på nesten 50 prosent fra året før. Ifølge EUs asylbyrå [fortsetter tallene å stige inn i 2023. I første halvår 2023 registrerte byrået 519 000 asylsøknader, opp 28 % fra første halvår i 2022](#). Dette er de høyeste tallene for denne delen av året siden flyktningkrisen i 2015-2016. Se oversikt fra byrået tilbake til 2015 her:

Applications for asylum in the EU+

All - select citizenship here ▾

Det har lenge vært enighet om behovet for en revisjon av EUs regler på asyl- og migrasjonsområdet. Den nye Europakommisjonen hadde dette også som en hovedprioritering da den tok over i 2019 og la i 2020 frem forslag til ny og revidert politikk, en migrasjons og asylpakt. Det har allikevel vært vanskelig å enes om en ny felles politikk så langt. I sin [årstale til Europaparlamentet 13. september understreket kommisjonspresident Ursula von der Leyen igjen viktigheten av å vedta ny felles politikk på dette området](#) og at EUs migrasjons- og asylpakt handler om å finne en balanse mellom ulike hensyn som solidaritet, sikkerhet og menneskeverd.

Pågående diskusjoner i EU på asyl- og migrasjonsfeltet

Det nye forslaget til revidert migrasjons- og asylpakt fra Kommisjonen i 2020 [omfatter fem nye eller endrede rettsakter, tre anbefalinger og en veileder](#):

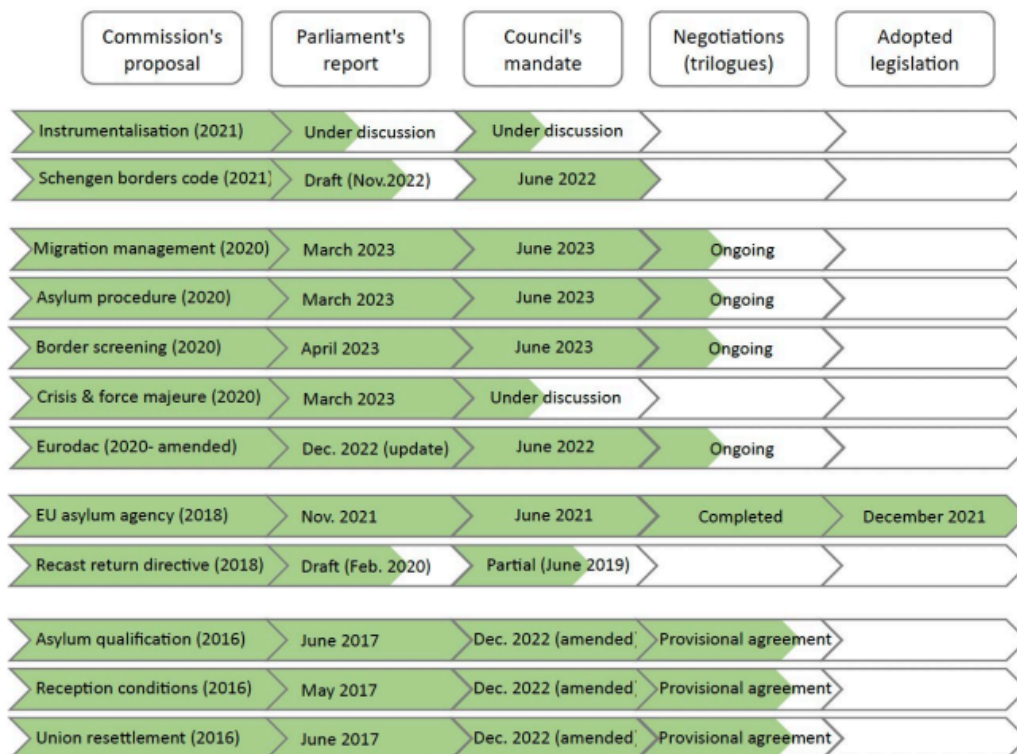
- *A new Screening Regulation* - [rettsakt](#)
- *An amended proposal revising the Asylum Procedures Regulation* - [rettsakt](#)
- *An amended proposal revising the Eurodac Regulation* - [rettsakt](#)
- *A new Asylum and Migration Management Regulation* - [rettsakt](#)
- *A new Crisis and Force Majeure Regulation* - [rettsakt](#)
- *A new Migration Preparedness and Crisis Blueprint* - anbefaling
- *A new Recommendation on Resettlement and complementary pathways* - anbefaling
- *A new Recommendation on Search and Rescue operations by private vessels* - anbefaling
- *A New Guidance on the Facilitators Directive* - veileder

Pakten er ment å gi framdrift i asyl- og migrasjonsarbeidet til EU gjennom en helhetlig tilnærming. Selv om både Rådet og Parlamentet har behandlet forslagene og vedtatt posisjoner for flere av dem, har det allikevel ikke lyktes å oppnå enighet mellom de to institusjonene ennå. Men i september 2022 ble de fem landene som har EU-formannskapet fra våren 2022 til EU-valget våren 2024 og Europaparlamentet [enige om et veikart](#) som skal sikre vedtak av pakten før valget i 2024. Det har medført fremskritt i forhandlingene våren og sommeren 2023. Av de fem rettsaktene, er nå fire i såkalte trilogforhandlinger mellom Rådet og Europaparlamentet. Dvs. at både Rådet og Europaparlamentet har blitt enige om sine respektive posisjoner, og at de nå fremforhandler et endelig vedtak i fellesskap med Europakommisjonen. For den femte og siste rettsakten (*crisis and force majeure*) har Rådet ennå ikke vedtatt sin posisjon. [Europaparlamentet vedtok sin posisjon på den rettsakten i mars 2023.](#)

[Rådsmøtet mellom EUs justisministre i juni var spesielt viktig for å oppnå enighet mellom medlemslandene om to av de fem rettsaktene: asylum and migration management regulation og asylum procedure regulation.](#) I forkant hadde Europakommisjonen presentert State of Schengen Report 2023, jf. [EU/EØS-nytt 25. mai 2023](#). Det var svært tidkrevende og vanskelig å komme til enighet om en posisjon i Rådet og det knyttes derfor stor spenning til hvor mye medlemslandene har å gi i de pågående trilogforhandlingene med Europaparlamentet og Europakommisjonen. I Europaparlamentet er det mange som ønsker en mer solidarisk byrdefordeling og kortere behandlingstid for asylsøknader, jf. [EU/EØS-nytt 16. juni 2023](#). Nærmere omtale av Europaparlamentets posisjon på de to rettsaktene fremgår i [EU/EØS-nytt 14. april 2023](#).

Status for behandling av de fem rettsaktene og andre utestående rettsakter på området fremgår av en [briefing fra Europaparlamentets utredningsseksjon \(oppdatert 23. juni 2023\)](#) - se tabell nedenfor. For ytterligere informasjon, se også Europakommisjonens [What is the New Pact on Migration and Asylum of the EU?](#)

Figure 4 – Reform of the EU's asylum and migration system: Overview of proposals

Source: Compiled by the authors.

Betydningen for Norge

[Regjeringen uttalte i forbindelse med forslaget til ny migrasjons- og asylpakt i 2020 at](#)

«Forslaget er (...) basert på tre pilarer; styrket samarbeid med tredjeland, styrkede prosedyrer ved EUs yttergrenser og en ny mekanisme for solidaritet og omfordeling av ansvar innad i Europa. Dersom det oppnås enighet, vil det kunne påvirke Norge både direkte og indirekte. Noe bindes vi til gjennom tidligere inngåtte tilknytningsavtaler. Men også deler vi ikke er bundet av, kan få stor betydning for Norge.»

Av de fem rettsaktene i forslaget til migrasjons- og asylpakt fra 2020 anses forslaget til screeningforordning å være Schengen-relevant. Norge kan dermed ta del i forhandlingene om denne i Rådet. Tre andre rettsakter er delvis dekket av Norges tilknytningsavtale til Dublin-samarbeidet. Det gjelder endringer i Eurodac-forordningen, forordningen om migrasjon- og asylhåndtering, som erstatter den nåværende Dublin-forordningen, og kriseforordningen. Norge bindes av Eurodac-forordningen, men bare deler av forordningen om migrasjon- og asylhåndtering og kriseforordningen. Tilknytningsavtalen til Dublin-samarbeidet gir imidlertid ikke Norge rett til å ta del i forhandlingene i Rådet.

Justis- og beredskapsminister Mehl orienterte om asyl- og migrasjonspakten da hun deltok i Europautvalget 13. mars 2023, jf. [informasjonspakken](#) til møtet og [redegjørelsen](#) som ble holdt. I infopakken omtales også det nye inn- og utreiseprogrammet i Schengen-området og oppstarten av det forsterkede Schengen informasjonssystemet (SIS) som trådte i kraft 7. mars, samt forslag til [Schengens grenseforordning](#) som ble lagt fram i 2021.

På [møtet i Europautvalget 13. mars 2023](#) orienterte statsråden om at det har vært vanskelig å enes om «spørsmål knyttet til solidaritet (...) på asyl- og migrasjonsfeltet. (...) Norge er kun bundet av deler av det som diskuteres i pakten, dvs. det som er relevant for vår Schengen- og Dublin-tilknytning. Vi har deltatt med relokalisering av asylsøkere i enkelte frivillige, midlertidige solidaritetsordninger, men det er fortsatt svært uklart om det blir enighet om en solidaritetsmekanisme, og derfor følger vi også denne situasjonen nøye. Vi vil imidlertid ikke forskuttere en norsk posisjon før det er mer avklart hvordan en mulig mekanisme vil kunne se ut.»

Revidert visumregelverk og forslag til digitalisering av visumprosessen

Europakommisjonen la 27. april 2022 fram [et forslag om å digitalisere visum-prosessen og visum-etiketten](#). Det foreslås to hovedendringer i dagens regelverk og praksis; 1) å opprette en felles EU-søknadsportal der visumsøker kan søke på nett, og 2) at dagens fysiske visumetikett skal bli elektronisk. Representanter fra Europaparlamentet og Rådet fremforhandlet et [kompromiss den 13. juni 2023](#). [Europakommisjonen ønsket kompromisset som ble oppnådd velkomment](#). Avtalen må bli godkjent av medlemsstatene før endelig vedtaksprosess i Råd og EP kan starte. I departementets notat om rettsakten fremgår det at "[De økonomiske og administrative konsekvensene for Norge er til utredning.](#)»

Forslag om revidert VIS (visumregelverk)

Justis- og beredskapsdepartementet sendte i juni dette året på høring forslag til endringer i utlendingsloven og utlendingsforskriften, for å [gjennomføre forordning \(EU\) 2021/1133 og forordning \(EU\) 2021/1134 om endringer i visuminformasjonssystemet VIS mv.](#) Forslaget innebærer at systemet utvides til også å omfatte innreisevisum (D-visum) og oppholdstillatelser utstedt av medlemslandene i Schengenområdet. Forslaget omfatter også tilknytning av VIS til andre europeiske informasjonssystemer gjennom interoperabilitet. Forslaget innebærer derfor også konsekvensendringer i grenseloven og SIS-loven. Høringsfristen var 1. september.

Rammeavtale (MoU) mellom EU og Tunisia om migrasjon og høring om Frontex

Migrasjon var et tema på EU-toppmøtet 29.-30. juni 2023, se [rådskonklusjoner](#) og forutgående omtale i [EU/EØS-nytt 16. juni 2023](#). Rådskonklusjonene fremhever særlig samarbeidet med

Tunisia, og «*underlines the importance of strengthening and developing similar strategic partnerships between the European Union and partners in the region.*»

EU og Tunisia inngikk den 16. juli 2023 en rammeavtale (MoU) som omfatter [fem søyler: tiltak for makroøkonomisk stabilitet, økonomi, handel og infrastruktur, grønn omstilling, forsknings- og utdanningssamarbeid og migrasjon](#). Avtalen er ledd i arbeidet med å styrke samarbeidet med tredjeland om migrasjon og tiltak for å redusere antallet migranter som krysser Middelhavet. Kommisjonen orienterte om at det ikke bare er snakk om finansiell støtte til Tunisia, men også informasjonsdeling og bistand til en styrking av tunisisk grensekontroll og grenseregistrering.

Europaparlamentet drøftet Tunisia-avtalen [med Europakommisjonen 31. august](#) og [i plenum i Europaparlamentet 12. september](#). Her ble det blant annet stilt spørsmål ved om avtalen vil være en modell for avtaler med andre land i regionen. Flere var også opptatt av menneskeretts situasjonen for migrantene. Dette var også tema i en høring i Europaparlamentets underkomité for menneskerettigheter 7. september der direktøren for EUs grense- og kystvaktbyrå, Frontex, deltok, jf. [omtale i Agence Europe samme dag](#). Direktøren viste til at situasjonen er utfordrende i mange land, men viste til at dette ikke er til hinder for et samarbeid med bl.a. Libya om redningsaksjoner til havs. Han viste også til at i 2022 ble 24 000 migranter returnert til over 100 opprinnelsesland.

Overføring av personopplysninger til USA

[10. juli 2023 vedtok Kommisjonen en ny avgjørelse \(gjennomføringsbeslutning\) om tilstrekkelig beskyttelsesnivå for sikker og pålitelig datastrøm](#) mellom EU og USA. Her konkluderes det med at USA sikrer et tilstrekkelig beskyttelsesnivå, tilsvarende beskyttelsesnivået i EU for personopplysninger som overføres fra EU til USA. Avgjørelsen er fremsatt med hjemmel i Europa-Parlamentet og Rådets forordning (EU) 2016/679 av 27. april 2016 om beskyttelse av borgere i forbindelse med behandling av personopplysninger (databeskyttelsesforordningen).

Kommisjonens avgjørelse er basert på den nye [EU-USA-databeskyttelsesrammen](#) som innebærer at personopplysninger uten spesiell godkjenning kan overføres fra EU til amerikanske bedrifter som har forpliktet seg til å overholde en rekke krav, bla. å slette personopplysninger når de ikke lenger er nødvendige. Formålet med EU-USA-databeskyttelsesrammen er å balansere hensyn til både personvern og næringsliv/handel. Den nye rammen søker å imøtekomme innvendingene fra EU-domstolen som fremkom i den såkalte [Schrems II-dommen](#) og innebærer større begrensninger på amerikanske myndigheters muligheter til å pålegge selskaper å utlevere personopplysninger og sikrer også i større grad klageadgang for EUs borgere. I [pressmeldingen](#) heter det at «*med EU-USA-databeskyttelsesrammen innføres nye bindende garantier for at imøtekomme alle de betenkeligheter som Den europeiske unionens domstol har gitt uttrykk for, herunder begrensning av amerikanske etterretningstjenesters adgang til EU-data*».

[Kommisjonens gjennomføringsbeslutning av 10. juli 2023](#) er merket EØS-relevant. Vedtaket har møtt [motstand](#) av aktører som mener det ikke er tilstrekkelig for ivaretagelse av personvernhensyn og kan muligens bli testet i domstolen, [slik det forrige vedtaket ble](#). Notat til Folketingets Europaudvalg fra 29. juni 2023 er tilgjengelig [her](#).

Saker for Eftas overvåkingsorgan (Esa) og Efta-domstolen

Norsk regelverk for innleie av arbeidskraft hvor Esa har åpnet sak

I et såkalt «[åpningsbrev](#)» datert [19. juli](#) i år gir ESA uttrykk for at norske restriksjoner på bruken av innleie fra bemanningsforetak er i strid med EØS-avtalen. ESA viser til at saken ble åpnet på eget initiativ i februar 2023, men de mottok også en [klage fra næringsorganisasjonen SMB Norge](#) i april i år. Et «[åpningsbrev](#)» er første steg av ESAs formelle prosedyre. Norge har to måneders frist for å besvare brevet.

Saken gjelder en endring i arbeidsmiljøloven [§ 14-12](#) av 20. desember 2022 (i kraft 1. april) 2023, som fjerner adgangen til å benytte innleie fra bemanningsforetak der «arbeidet er av midlertidig karakter». Innleie fra bemanningsforetak er etter endringen kun tillatt som vikariat for en annen arbeidstaker, for praksisarbeid, for deltakere i arbeidsmarkedstiltak i regi av arbeids- og velferdsetaten og for visse stillingskategorier innen den organiserte idretten. Tilsvarende endringer er gjort i [statsansatteloven § 9](#). I [forskrift](#) ble det gitt unntak fra forbudet fra begrensningene for innleie av helsepersonell der det er nødvendig for å sikre forsvarlige helse- og omsorgstjenester og arbeidet er av midlertidig karakter, samt for visse konsulent- og rådgivningstjenester tilknyttet et klart avgrenset prosjekt. På den annen side gir forskriften [fullstendig](#) forbud mot innleie fra bemanningsforetak til bygningsarbeid på byggeplasser i Oslo, Viken og det tidligere Vestfold.

ESA argumenterer i åpningsbrevet for at disse begrensningene på bruk av innleid arbeidskraft fra bemanningsforetak er i strid med [vikarbyrådirektivet](#) og EØS-avtalens regler om fri bevegelse av tjenester. Vikarbyrådirektivet har til formål «[å sikre at prinsippet om likebehandling, \[i henhold til direktivet\], anvendes på vikarer og ved å anerkjenne vikarbyråer som arbeidsgivere, samtidig som det tas hensyn til behovet for å opprette egnede rammer for bruk av vikararbeid med sikte på å bidra effektivt til å skape arbeidsplasser og til å utvikle fleksible arbeidsformer](#)». Medlemstatene har en viss adgang til å begrense vikararbeid, jf. artikkel 4(1): «*Forbud mot eller restriksjoner på bruk av vikararbeid skal begrunnes bare med allmenne hensyn, særlig vern av vikarer, krav til sikkerhet og helse på arbeidsplassen eller behovet for å sikre et velfungerende arbeidsmarked og forebygge misbruk*». Bestemmelsen må forstås i lys av EU-domstolens generelle lære om begrunnelse for restriksjoner, dvs. at i tillegg til at restriksjoner må begrunnes i et «allment hensyn», må virkemiddelet være egnet, nødvendig og forholdsmessig for å nå dette målet.

I regjeringens forslag til lovendring (Prop 131 L (2021 – 2022) [kapittel 5](#)) er innstramningene begrunnet med at fast ansettelse er et grunnleggende prinsipp i norsk arbeidsliv, at innleie som tilknytningsform fortrenger og utfordrer fast ansettelse, og at utbredelse av trepartsrelasjoner i arbeidslivet (dvs. mellom arbeidstaker, bemanningsforetak og innleieforetak) vil bidra til å undergrave sentrale elementer i den norske arbeidslivsmodellen. Det påpekes at det er få innleide arbeidstakere som er organisert, de har lavere tilfredshet med jobben sammenlignet med fast ansatte, har økt risiko for å bli utsatt for skader og ulykker, samt at bruken av innleie også kan få negative konsekvenser for arbeidsmiljø og organisering i innleievirksomhetene, slik det er nærmere redegjort for i proposisjonens [kapittel om konsekvenser av innleie](#). Regjeringen viser til at direktivet og EU-domstolen [anerkjenner at medlemstatene har ulik organisering av sitt arbeidsmarked, at fast ansettelse er «den alminnelige form for ansettelse» og at medlemstaten selv velger beskyttelsesnivå](#). I den konkrete begrunnelsen for forslagene viser regjeringen til at det overordnede formålet er «*å stimulere til bruk av faste ansettelser, og dermed legge til rette for organisering og bruk av tariffavtaler i næringen*»/ «*å begrense bruken av innleie som fortrenger faste ansettelser*». Ved vurderingen av om det fullstendige forbudet mot innleie fra bemanningsforetak i Oslo, Viken og tidligere Vestfold er egnet og nødvendig, viser regjeringen, til beskrivelsen av den særlige situasjonen som har utviklet seg i dette området, og at det er behov for et «sterkt og tydelig» tiltak for å sikre at det skapes varige endringer i foretakenes bemanningsmetoder. Når det gjelder oppheving av adgangen til innleie ved arbeid av midlertidig karakter, viser regjeringen bl.a. til at bestemmelsen er svært skjønnsmessig, og lett misbrukes. Norske myndigheters syn ble ytterligere utdypet i et [omfattende brev til ESA datert 5. mai i år](#).

ESA anerkjenner i [åpningsbrevet](#) at medlemstatene selv bestemmer hvordan de vil organisere sitt arbeidsmarked, og kan legge til rette for høy organisasjonsgrad og fast ansettelse som den allmenne ansettelsesformen. Videre anerkjenner ESA at statene selv bestemmer sitt beskyttelsesnivå. ESA mener likevel at begrunnelsen ikke holder. ESAs argumentasjon kan sammenfattes som følger:

- Selv om faste ansettelser er den allmenne ansettelsesformen, strider det mot selve formålet med direktivet å fjerne adgang til innleie fra bemanningsforetak er når arbeidet er av midlertidig art. ESA anerkjenner derfor ikke ønsket om generelt å redusere bruken av innleie i slike tilfeller, som et legitimt formål. Når det gjelder andre hensyn Norge har vist til, som hensynet til et velfungerende arbeidsmarked og behovet for å bekjempe arbeidslivskriminalitet, mener ESA at Norge ikke i tilstrekkelig grad har vist hvordan begrensningene er relevante for å ivareta disse formålene.
- ESA mener dessuten at restriksjonene uansett ikke er *egnede* for å stimulere til flere faste, direkte ansettelser. ESA viser bl.a. til at der det er et reelt, midlertidig behov, vil det være upraktisk for virksomhetene å øke faste ansettelser – i stedet vil behovet kunne fylles med tidsavgrensede kontrakter, mer overtidsarbeid og mer bruk av selvstendige oppdragstakere. Videre viser ESA til at ansatte i bemanningsforetak er fast ansatt i byrået, og har krav på et regulert antall arbeidstimer etter endringer i arbeidsmiljøloven i 2019. ESA mener også det er inkonsekvent at man tillater innleie i helsesektoren (et unntak som stort sett bare kommer offentlige arbeidsgivere til gode), mens samme mulighet fjernes for bransjer med svært varierende behov for arbeidskraft, som for eksempel reiseliv.
- ESA kan heller ikke se at det er gitt noen tilfredsstillende begrunnelse for at målet ikke kunne vært nådd med mindre inngripende tiltak. ESA mener mye av den dokumentasjonen norske myndigheter har vist til, ikke underbygger at det har vært en slik økning i bruk av innleie at det utfordrer hovedregelen om fast ansettelse, eller at omfattende brudd på regelverket har vært påvist. ESA mener også at vurderingen av mulige alternative tiltak er for tynn, og viser bl.a. til [Regelrådets innvendinger](#) i høringsrunden. Også når det gjelder innleieforbudet i Oslo, Viken og det tidligere Vestfold mener ESA at behovet er for dårlig dokumentert.

Et viktig poeng i saken er at ESA ikke anerkjenner ønsket om å begrense innleie der det foreligger et midlertidig behov, som et legitimt formål *i seg selv*. ESA synes derfor å mene at Norge må begrunne konkret hvordan innstramningene bidrar til og er nødvendige for et velfungerende arbeidsmarked, bekjempelse av arbeidslivskriminalitet etc.. At innleide arbeidstakere ifølge proposisjonen gjennomgående har dårligere jobbtilfredshet, lavere organiseringsgrad etc., er altså ikke tilstrekkelig. ESA synes å etterlyse en begrunnelse for at det ikke hadde vært mulig å bekjempe disse negative konsekvensene med mer målrettede tiltak enn et generelt forbud mot innleie fra bemanningsforetak i de situasjonene innstramningene gjelder.

Parallelt med klagen til ESA har saken blitt brakt inn for norske domstoler. I juni forsøkte en gruppe selskaper fra bransjen å stanse innføringen av reglene ved en begjæring om midlertidig forføyning, men fikk ikke medhold. I lys av ESAs brev er tingrettens avgjørelse [anket, og saksøkerne mener lagmannsretten bør be EFTA-domstolene om en rådgivende uttalelse](#). Ni bemanningsforetak har dessuten varslet [gruppesøksmål mot staten med krav om erstatning på til sammen 32 millioner kroner](#).

Esas traktbruddsøksmål mot Norge om norske regler og praksis knyttet til sykehusbehandling i andre EØS-stater

ESA traff 26. juli i år [vedtak](#) om å bringe Norge inn for EFTA-domstolen i en sak som gjelder retten til pasientbehandling i utlandet etter [trygdeforordningen](#) artikkel 20. Saken har pågått siden 2014, og ble opprinnelig henvist til EFTA-domstolen i 2019, som omtalt [i EU/EØS-nytt](#) i 2020. Under arbeidet med stevningen mottok ESA imidlertid ny informasjon, og stanset derfor arbeidet. I stedet ble det sendt et [nytt åpningsbrev](#) i mai 2022 og en ny [grunngitt uttalelse](#) i oktober samme år. Norge besvarte den grunngitte uttalelsen i desember 2022. ESA har imidlertid ikke funnet svaret tilfredsstillende på alle punkter, og har derfor brakt Norge inn for domstolen. Norge har [tilsvarsfrist til EFTA-domstolen](#) 9. oktober i år.

Saken gjelder trygdeforordningens regler om vilkårene for dekning av utgiftene til sykehusbehandling i utlandet. Etter trygdeforordningen kan hjemstaten kreve at man søker

forhåndstillatelse. Slik tillatelse *må* gis hvis pasienten søker om en behandling som hen ville hatt rett til å få i hjemstaten, men hjemstaten ikke er i stand til å tilby innen en medisinsk forsvarlig tidsfrist. Normalt dekkes da behandlingen etter de satsene som gjelder i den staten hvor behandlingen finner sted, og pasienten slipper å legge ut for behandlingen.

ESAs innvendinger er knyttet til hvordan trygdeforordningens regler er gjennomført og håndheves i Norge. Reglene er gjennomført flere steder: For det første følger både rett til behandling etter trygdeforordningen, andre EØS-regler og i noen tilfeller også rett til behandling i land utenfor EØS, av pasientrettighetsloven [§ 2-4 a](#). Slike søknader behandles av de regionale helseforetakene. For klager over avslag gjelder [flere spor](#): Generelt er *statsforvalteren* klageinstans, men klage basert på bestemmelsen om rett til utenlandsk behandling som er dokumentert mer effektiv eller når det ikke finnes tilsvarende behandling i Norge, går til *Klagenemnda for behandling i utlandet*. I tillegg følger retten til dekning av sykehusbehandling i utlandet av [prioriteringsforskriften § 6](#). Vedtakene fattes da av HELFO, med *Nasjonalt klageorgan for helsetjenesten* som klageinstans.

ESAs vedtak om å henvide saken til domstolen er ganske kortfattet, og må leses på bakgrunn av mer utfyllende begrunnelser i den grunngitte uttalelsen. ESA anser at trygdeforordningen krever at pasienter får dekket behandling i utlandet dersom de ville hatt krav på ytelsen i hjemlandet, og hjemstaten ikke kan tilby *den samme eller like effektiv* behandling som den utenlandske behandlingen *innenfor medisinsk forsvarlige frister*. ESA mener at resultatet av det flersporede norske systemet er at ingen instans *både* vurderer om den behandlingen som kan tilbys i Norge er like effektiv, *og* om den kan tilbys i tide, slik trygdeforordningen krever. Dermed blir ikke trygdeforordningen korrekt anvendt. ESA mener også at uklare og til dels motstridende lovbestemmelser og praksis er i strid med EØS-avtalens krav til rettssikkerhet, og kravet om at pasientene må kunne håndheve sine rettigheter på en effektiv måte (effektivitetsprinsippet). ESA skriver i [pressemeldingen](#) at de har truffet vedtaket etter å ha gjennomgått mer enn 500 norske vedtak om pasientbehandling i andre EØS-land.

I svaret på den grunngitte uttalelsen vedla norske myndigheter et [brev](#) sendt til de regionale helseforetakene, Helsedirektoratet og Nasjonalt klageorgan for helsetjenesten, som innskjerper at de må ta stilling til alle vilkårene i trygdeforordningen artikkel 20. Dette synes ikke å ha endret ESAs vurderinger.

ESA anser derimot at Norge har gjennomført endringer som gjør at tidligere klagepunkter knyttet til mangler ved den formelle gjennomføringen av trygdeforordningen artikkel 20, bortfaller. Disse er derfor ikke del av saken for domstolen.

Saken har pågått siden 2014, og relevante lover og forskrifter har vært endret en rekke ganger siden det, også etter at Norges frist for å rette seg etter ESAs grunngitte uttalelse utløp. ESAs innvendinger gjelder imidlertid også bestemmelser som fortsatt består, slik at det likevel vil kunne være nødvendig med ytterligere endringer dersom ESA får medhold i EFTA-domstolen. Saken henger sammen med en annen sak knyttet til rett til pasientbehandling i utlandet etter pasientrettighetsdirektivet (som gir dekning i flere tilfeller, men kan være mindre økonomisk gunstig for pasienten). Sakene [er omtalt samlet i EU-/EØS-nytt 29. august i år](#).

Andre relevante saker:

Disse sakene står ikke på dagsorden i europautvalgsmøtet, men tas med siden de kan være både aktuelle og relevante for Europautvalget. Den første, om Kommissjonspresidentens årstale, er særdeles aktuell siden talen ble holdt samme dag som informasjonspakken ble sendt ut og er relevant for mange av sakene på dagsorden.

De to andre sakene for Efta-domstolen tas med siden andre saker for Esa og Efta-domstolen allerede står på dagsorden. Det kan da være relevant å vite noe om de to andre sakene også. De omtales kun meget kort lenger ned.

Årstalen til kommisjonspresidenten

Ursula von der Leyen heldt onsdag sin siste årstale i denne mandatperioden. [Den timelange talen](#) la stor vekt på å framheve resultatene sidan 2019, samtidig som ho varsla ein del nye initiativ som skal møte utfordringar knytt til mellom anna europeisk konkurransevne. Krigen i Ukraina fekk langt mindre merksemd enn i tidlegare taler av von der Leyen, og vart fyrst nemnt mot slutten av talen. Det er ennå ikkje klart om kommisjonspresidenten ynskjer ein periode nummer to etter valet i 2024. Mange spådde at denne årstalen ville vere ein valkamptale og i debatten etterpå sa enkelte at det var nettopp det den var. Samstundes fekk ho støtte og ros for mange av resultatene frå dei største gruppene. [Sjå også Europaparlamentets pressemelding om talen og reaksjonane.](#)

Von der Leyen tok utgangspunkt i valet i 2024. Ho sa det er viktig at veljarane tenkjer over kva slags Europa dei ynskjer framover og at EU må svare på dei utfordringane vi står overfor og sikre at dagens unge får ei betre framtid. Ho viste til mange oppnådde resultat knytt til alt frå den grønne givning og regulering av digital sektor til helseunion, vaksiner og likestilling. Kommisjonen har gjennomført 90 prosent av det vi lova, sa ho. Ekstremvær i sommar viser at det er nødvendig å fortsette den grønne omstillinga, men vekst og omstilling skal gå hand i hand. EU skal støtte næringslivet i denne omstillinga og målet er å sikre at den grønne verdiskapinga skal skje i Europa. Ho varsla ein grøn omstillingsdialog med ulike sektorar for å få innspel til kva som skal til for å sikre konkurransevna framover. Ho varsla også ein pakke som mellom anna skal sikre finansiering og raskare godkjenning av vindkraftprosjekt. Det er viktig å sikre ei rettferdig, global konkurranse. EU vil ikkje godta at kinesiske subsidiar av t.d. elektriske bilar, øydelegg for europeisk næringsliv slik det skjedde med solcelleindustrien. EU skal redusere risikoen gjennom diversifisering, men ikkje fråkoble seg land som Kina.

Von der Leyen understreka at biologisk mangfald og sunne økosystem er grunnleggjande for vårt livsgrunnlag. Det er nødvendig å sikre matvaresikkerheit og produksjon som er i harmoni med naturen. Det var truleg i lys av motstand i mange land mot framlegget til ei forordning om naturrestaurering at ho nytta høve til å takke europeiske bønder for at dei produserer sunn mat og sikrar sjølvforsyning. Ho tok til orde for meir dialog og mindre konflikt og varsla ein strategisk dialog om framtida til europeisk landbruk.

EU står overfor tre økonomiske utfordringar knytt til mangel på arbeidskraft, inflasjon og eit forretningsklima som ikkje er godt nok. Det er viktig å sikre omstilling av arbeidsstyrken, skaffe fleire barnehagar, inkludere unge i arbeidsmarknaden og legge til rette for at kvalifiserte arbeidsinnvandrarar kan komme til Europa. Ho la også vekt på den sosiale dialogen. Inflasjonen må ned. Energiprisane er lågare nå og dette er eit viktig bidrag til dette. Det er også viktig å legge til rette for forenkling i næringslivet fordi byråkrati hindrar vekst. EU vil utnemne ein særskilt SMB-utsending som skal rapportere direkte til kommisjonspresidenten om utfordringane til SMB. EU vil leggje fram ein strategi for mindre byråkrati og målet er 25 prosent reduksjon i administrative byrder. EUs næringsliv treng støtte nå og det er derfor viktig å oppnå semje om det reviderte langtidsbudsjettet der det er gjort framlegg om slik støtte. EU har som mål å inngå fleire handelsavtaler mellom anna med Australia, Mexico og Mercosur og vil ta initiativ til eit globalt samarbeid for å sikre kritiske råmateriale. Mario Draghi, tidlegare italiensk statsminister og tidlegare europeisk sentralbanksjef, har fått i oppdrag å utarbeide ein rapport om korleis EUs langsiktige konkurransevne kan sikrast.

Von der Leyen viste til at EUs regulering av den digitale sektoren er modell for mange andre land. EUs regulering av kunstig intelligens (KI) skal også danne modell for den globale

reguleringa på dette området. Det skal skje gjennom å styre innovasjonen, ha klare reguleringar og gjennom globalt samarbeid.

Denne Kommisjonen er ein geopolisk Kommissjon. EU støttar land som Libya og Marokko som nå opplev flaum og jordskjelv, og EU vil støtte opp om ei demokratisk utvikling i Afrika der Russland støtter opp om autokrati og kuppmarkarar. EU ynskjer ein ny strategisk plan for Afrika basert på gjensidig partnerskap. EU skal også samarbeide med India og landa i Midt-Austen i utbygging av infrastruktur for transport, energi og dataoverføring. Dette vil leggje til rette for økonomisk vekst for alle landa.

Migrasjonen til EU må handterast. Dette krev tolmod, samhald i EU og samarbeid med partnarar. EUs migrasjons- og asylpakt handlar om å finne ein balanse mellom ulike omsyn som solidaritet, sikkerheit og menneskeverd. Det er viktig å få vedteke dei ulike elementa i pakta. Eit sentralt mål er å redusere den irregulær migrasjon. Kampen mot menneskesmuglarar er viktig for å oppnå det. Den nyleg inngåtte avtalen med Tunisia skal også blant anna sikre dette. EU ynskjer liknande avtaler med andre land. Det er vidare nødvendig med ein effektiv grensekontroll.

Von der Leyen hylla motstanden til Ukraina mellom anna gjennom å trekke fram enkeltmenneske som hadde gjort ein innsats. Ho sa EU vil stå saman med Ukraina så lengje det er nødvendig og understreka at ukrainske flyktningar stadig er like velkomne i EU. Ho varsla forlenging av det midlertidige, kollektive vernet dei har fått. EU har gjeve støtte til alt frå pensjonar, sjukehus og skular til ammunisjon i Ukraina. Støtta vil halde fram samtidig som EU også ser framover og ynskjer å støtte gjenreising og leggje til rette for EU-medlemskap. Framtida til både Ukraina og Moldova er i EU, sa ho og viste til at ho var klar over at EU-perspektivet også er viktig for mange i Georgia.

Det er i EUs strategiske interesse å fullføre unionen gjennom utviding. Ein utvida union må vere basert på rettsstat og grunnleggjande rettar. EUs rettsstatsrapportar for medlemslanda er eit verktøy for å forbetre situasjonen i kvart land. Kommisjonen vil nå arbeide med slike rapportar også for framtidige medlemsland for å sikre det same. Utviding vil krevje reform og nye arbeidsformer og kanskje traktatendringar. Kommisjonen vil starte ein gjennomgang for å få oversikt over kva endringar som er nødvendig på ulike område. EU27 har oppnådd mykje og stått samla. Vi kan også oppnå mykje som eit EU30+, sa ho.

Avslutningsvis sa von der Leyen at EU skal stå opp for sine innbyggjar, sikre dei og lytte til dei. Det som er viktig for europeiske borgarar er viktig for EU. Ho vende attende til dei unge som ho snakka om i starten av talen og sa *«It is the moment to show them that we can build a continent where you can be who you are, love who you want, and aim as high as you want. A continent reconciled with nature and leading the way on new technologies. A continent that is united in freedom and peace.»*

I runden med kommentarar frå dei politiske gruppeleiarane fekk von der Leyen relativt mykje ros og støtte frå dei største gruppene, medan fløygruppene var meir kritiske.

Sentrum høgre-gruppa (EPP) framheva dei mange gode resultat til den nåverande Kommisjonen og sa det framover er viktig med redusert inflasjonen og styrke europeisk konkurransevne. Den grønne givener er viktig, men omstillinga må skje i dialog med mellom anna næringsliv, bønder og dei unge. Det er også viktig å sikre at det er Europa og ikkje Kina som dreg fordel av den grønne omlegginga. EU må sikre tøffe vernetiltak mot urimeleg konkurranse og styrke handelssambandet med likesinna land. Det er nødvendig med ein effektiv migrasjonspolitik. Det er ikkje smuglarar som skal bestemme kven som kan komme til Europa og EU må jobbe med nabolanda for å redusere irregulær migrasjon. Endeleg er det viktig å styrke EUs forsvarsevne og Nato.

Sentrum venstre-gruppa var glad for at mange resultat er oppnådd gjennom dialog og konsensus. Det er viktig å leggje til rette for reindustrialisering av EU. EU må gjennomføre dei ulike elementa i den grønne givn og ikkje la klimafornektarar hindre dette. Det er nødvendig med reform av elektrisitetsmarknaden, styrke den sosiale dimensjonen og styrke likestilling og gje kvinner betre vern mot vald. Putin er ein krigsforbrytar og EU må sjå på korleis frosne middel kan brukast til å hjelpe Ukraina. EU må kunne fatte beslutningar meir effektivt med fleirtalsvedtak på fleire område og EU-pengar skal ikkje gå til land som ikkje respekterer grunnleggjande rettar.

Også den liberale gruppa (Renew) sa EU har fått til mykje dei siste fire åra, mellom anna knytt til miljø og klima, styrka europeisk næringsliv, og betre regulering av den digitale sektoren. Det er viktig å vidareføre arbeidet med å styrke EUs kollektive sikkerheit, gjennomføre tiltaka knytt til den grønne givn og slutføre arbeidet med migrasjons- og asylpakta. EU må også stå opp for grunnleggjande rettar i Polen og Ungarn. Gruppa var uroa for at den nåverande regjeringa i Italia har reversert familierettar for LHBT-familiar.

Den grønne gruppa understreka at erfaringane frå ekstremvêret i sommar viser at det er grunnleggjande viktig å vidareføre arbeidet med den grønne omstillinga med full styrke. Det er også nødvendig å redusere utslepp og forureining som øydelegg økosystem og biologisk mangfald. Den grønne omlegginga vil også skape økonomisk vekst for Europa. Gruppa var samd i at inflasjonen må ned, men viste til at ekstraordinært høgt utbytte er ein viktig årsak til prisauken. EU må ha strengare reguleringar av dette. EU må ha ein migrasjonspolitik som er basert på menneskeverd og ikkje på samarbeid med autokratar og trua på at grenser kan bli hermetisk stengde. Gruppa åtvara EPP mot å samarbeide med ytre høgre-parti og dermed sette egne verdiar til side.

Både den konservative gruppa (ECR) og ytre høgre-gruppa (ID) kom med kraftig kritikk av Kommissjonen. ECR sa EU er langt dårlegare stilt nå enn for 20 år sidan og står overfor inflasjon og resesjon. EU er stadig for avhengig av russisk energi og migrasjonspolitikken er mislykka og har mellom anna ført til mange valdtekter i landa med høg innvandring. Den grønne givn har berre ført til ekstra kostnader og ikkje bidratt til vekst. EU legg seg også opp i nasjonal politikk på område som den ikkje har noko med, og trugar den kristne kulturarven.

ID sa årstalen var ein valkamptale for von der Leyen, men at den ikkje svarte på dei mange konkrete utfordringane som EU og EUs innbyggjarar opplev. EU må stå opp mot kinesiske subsidiar. Det er ikkje behov for ein SMB-utsending, men for konkret reduksjon i byråkratiske hindringar. Det er nødvendig å redusere tale på migrantar for dermed også å kunne sikre meir effektiv redistribuering av dei som kjem.

Også ytre venstre (The Lefta) var kritiske til Kommissjonen, men la ikkje uventa mest vekt på behovet for eit meir sosialt Europa som sikrar verdige liv til alle. Gruppa tok til orde for kamp mot fattigdom og for å reversere kutt i overføringane til dei svakaste.

Von der Leyen kommenterte innlegga med å vise til at rettsstat er grunnleggjande viktig for at EU skal fungere. Ho viste til rettsstatsklausulen i gjenreisingsmekanismen etter pandemien og sa at EU har kopla overføringar til gjennomføring av nødvendige reformar. Ho la også vekt på behovet for ei rettferdig fred i Ukraina og at dette er avhengig av ein sikkerheitsgaranti for landet. Eit viktig element i dette er å styrke europeisk forsvarsindustri og ho varsla ein europeisk strategi for denne industrien. Til slutt gjentok ho støtta til den grønne givn og sa grøn omstilling er nødvendig for å sikre vårt eksistensgrunnlag og vekst.

Det spanske EU-formannskapet sa seg klare til å bidra til slutføring av mange av dei sakene som stadig ikkje er ferdig vedtekne i EU. Dette omfattar mellom anna migrasjon, revisjon av energimarknaden, klima, naturrestaurering og netto null-teknologi. Spania er opptatt av

samhold i EU og ynskjer ein meir inkluderande og likestilt union. Det er viktig å gje landa på Vest-Balkan håp om EU-medlemskap og effektivisere vedtakssystemet i EU. EUs migrasjonspolitik må vere basert på menneskeverd, men også vere ordna og ansvarleg.

Andre saker for Efta-domstolen

Norsk rikstotos enerett: Foreleggelsessak for EFTA-domstolen om lovligheten av Rikstotos konsesjon til drift av pengespill på hest

I en tvist mellom det internasjonale pengespillselskapet Trannel International Limited og staten v/Kultur- og likestillingsdepartementet, har Oslo tingrett sendt spørsmål til EFTA-domstolen om forståelsen av [konsesjonskontraktdirektivet \(direktiv 2014/23/EU\)](#). Saken gjelder lovligheten av statens tildeling av enerett til spill på hest i Norge til Norsk Rikstoto, uten konkurranse. Saksøker (Trannel International Limited) hevder at konsesjonen til Norsk Rikstoto utgjør en konsesjonskontrakt underlagt konsesjonskontraktdirektivet og derfor skulle vært konkurranseutsatt. Saksøker hevder også at unntaket for tildeling av kontrakter til aktører som har en enerett, ikke er anvendelig. Staten er uenig på begge punkter, og mener at eneretten er en administrativ tillatelse. Oslo tingrett har derfor stilt fem spørsmål til EFTA-domstolen, som gjelder henholdsvis spørsmålet om grensen mellom en konsesjonskontrakt og en administrativ tillatelsesordning, og rekkevidden av direktivets unntak for tildeling av kontrakter til aktører som har en enerett. Enerett for Norsk tipping og Norsk Rikstoto etter pengespillovgivningen har forsøkt utfordret rettslig en rekke ganger, men spørsmålet om forholdet til konsesjonskontraktdirektivet har ikke tidligere vært oppe for EFTA-domstolen.

EFTA-domstolens sak E-3/21 PRA Group Holding – nasjonal saksgang

Saken gjelder forholdet mellom rentebegrensninger og konsernbidragsregler, og etableringsfriheten etter EØS-avtalen. Tingrettens dom i saken ble omtalt i [informasjonspakken til møte i europautvalget 2. februar i år](#). Tingretten ga i saken staten medhold, og fravek dermed EFTA-domstolens uttalelse. [Lagmannsrettens dom](#) i saken falt 30. august. Til forskjell fra tingretten følger lagmannsretten EFTA-domstolen, og ga dermed skatteyter medhold i saken. Saken og lagmannsrettens dom er omtalt på [nettstedet Rett24](#).

Rettsakter:

Neste møte i EØS-komiteen finner sted 22. september 2023. Liste med omtale av EU-rettsakter som EØS-komiteen vil kunne fatte beslutninger om på det møtet ble oversendt Europautvalget 8. september. Listen består av 102 rettsakter hvorav én (om fri flyt av andre opplysninger enn personopplysninger) tilhører gruppe 1 og må tas inn med forbehold om Stortingets samtykke etter EØS-avtalens artikkel 103.

Samtykkesaken gjelder europaparlaments- og rådsforordning (EU) 2018/1807 av 14. november 2018 om en ramme for fri flyt av andre opplysninger enn personopplysninger i EU vil gjennomføres i Norge i form av en ny lov. Stortinget samtykke må derfor innhentes. I informasjonen fra regjeringen opplyses det om at det også vil bli nødvendig med en gjennomgang av og endringer i enkelte sektorregelverk for å oppfylle kravene i EU-forordningen.

EU har vedtatt en forordning som introduserer prinsippet om fri flyt av andre opplysninger enn personopplysninger i EU. En viktig barriere mot utviklingen av et digitalt indre marked, og en datadrevet økonomi i EU, er manglende datamobilitet. Regulatoriske og administrative krav og praksis, som begrenser muligheten til å lagre og behandle data utenfor den enkelte medlemsstats grenser, er blant de største hindre for et digitalt indre marked. Formålet med forordningen er å fjerne nasjonale hindringer for å sikre fri flyt av andre opplysninger enn personopplysninger i EU/EØS.

Ifølge informasjonen oversendt Europautvalget vil det være behov for endringer til bokføringsloven med tilhørende forskrift, skattebetalingsforskriften og arkivloven.